

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
4 - 1 - 2019

1. Διδαγμένο κείμενο Αριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β1, 1-4 (1103a14-32)

Διτῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ριπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρῆσάμενοι ἔσχομεν· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Ποια εἶναι τα δύο εἶδη ἀρετῶν, τα οποία διακρίνει ὁ Αριστοτέλης; Με ποῖον τρόπο αποκτάται τὸ καθένα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ποῖος ἔχει τὴν κύρια εὐθύνη γιὰ τὴ μετάδοση ἢ τὴν ἀπόκτησὴ τῆς;

Μονάδες 10

B. 1. οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί: Ποιο εἶναι τὸ γενικὸ συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει ὁ Αριστοτέλης σχετικά με τὴ φύση τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς; Παρουσιάστε τὸν συλλογισμό καὶ τὰ τεκμήρια που χρησιμοποιεῖ.

Μονάδες 10

B. 2. δύνამις, ἐνέργεια: Ποιο εἶναι τὸ περιεχόμενο των δύο ὀρων. Πὼς χρησιμοποιεῖ ὁ Αριστοτέλης τὸ ζεύγος αὐτὸ στο εμπειρικό παράδειγμα τῆς δεύτερης παραγράφου;

Μονάδες 10

Γ. Να γράψετε στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που ἀντιστοιχεῖ σε κάθε μία θέση, τὴ λέξη **Σωστό**, ἀν εἶναι σωστὴ, ἢ τὴ λέξη **Λάθος**, ἀν εἶναι λανθασμένη.

α. Σύμφωνα με τὸν Αριστοτέλη, τὸ *θυμοειδές* μέρος τῆς ψυχῆς ἔχει σχέση με τὴ διατροφή καὶ τὴν αὔξηση τοῦ ἀνθρώπινου οργανισμοῦ.

β. Ὁ Αριστοτέλης πέθανε στα Στάγειρα.

γ. Αφορμή για την κατηγορία του Αριστοτέλη στάθηκε ένα ποίημα που ο φιλόσοφος είχε γράψει για τον αξέχαστο φίλο του Θεόφραστο.

δ. Για τον Αριστοτέλη το πιο μεγάλο αγαθό που επιδιώκουν με τις πράξεις τους οι άνθρωποι είναι η *εὐτυχία*.

ε. Ο Εὐδοξος από την Κνίδα ανταποκρίθηκε άμεσα στην απόλυτα ποιητική ψυχοσύνθεση του Αριστοτέλη.

Μονάδες 10

Δ. *ευφυΐα, νοερός, παρόν, κόμιστρο, σχέση*: Για κάθε μια από τις προηγούμενες λέξεις να βρείτε στο κείμενο μία (1) λέξη ετυμολογικά συγγενή· και για καθεμία από τις ακόλουθες λέξεις: *έθιζη, αποδίδομεν*, να γράψετε μία περίοδο λόγου στα Νέα Ελληνικά, χρησιμοποιώντας παράγωγο της σε οποιαδήποτε μορφή.

Μονάδες 10

Ε. Στα παρακάτω αποσπάσματα της Οδύσσειας, ο επικός πρωταγωνιστής απευθύνεται σε έναν από τους μνηστήρες, τον Αμφίνομο. Να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές σχετικά με το περιεχόμενο και τον χαρακτήρα της *αρετής* στα αποσπάσματα αυτά και στην διδασκαλία του Αριστοτέλη, όπως αυτή διατυπώνεται στο απόσπασμα των *Ηθικών Νικομαχείων* που σας δόθηκε.

Οδύσσεια, Ραψωδία σ, 124-137, σε μετάφραση Δ. Ν. Μαρωνίτη

«Αμφίνομε, φαίνεσαι αλήθεια μυαλωμένος άνθρωπος, μοιάζεις με τον πατέρα σου, που την καλή του φήμη την έχω ακουστά — τον Νίσο λέω απ' το Δουλίχιο, άρχοντα με μεγάλη δύναμη και πλούτη. Καταπώς λεν αυτός σε γέννησε, γι' αυτό κι εσύ βγήκες *ενάρετος*.

Τώρα λοιπόν άκουσε και στοχάσου τι θα πω:

Από τον άνθρωπο δεν τρέφει η γη τίποτε πιο ασθενικό, ό,τι σαλεύει και αναπνέει πάνω της.

Ούτε που το φαντάζεται ο θνητός το τι κακό τον περιμένει,

όσο οι θεοί τού δίνουν *αρετή* κι αισθάνεται να τον

κρατούν τα πόδια του· όταν ωστόσο οι αθάνατοι ορίσουν

να πέσουν πάνω του οι συμφορές, θέλοντας τότε και μη θέλοντας,

τις υποφέρει κάνοντας υπομονή.

Έτσι κι αλλιώς αλλάζει ο νους του ανθρώπου που σέρνεται

σ' αυτή τη γη, ανάλογα τού πως, μέρα τη μέρα, αλλάζει τη

ζωή του ο Δίας, προστάτης θνητών και αθανάτων·

Μονάδες 10

**ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!
ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ
ΠΑΠΠΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ**

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
4 - 1 - 2019

2. Αδίδακτο κείμενο.

ΞΕΝΟΦΩΝ, ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ, 3.2.15 - 3.2.19

Μετά τη μάχη στα Κούναξα (401 π.Χ.) και τον θάνατο του Κύρου, οι εναπομείναντες αξιωματικοί των Μυρίων (= 10.000 Έλληνες μισθοφόροι) εξέλεξαν νέους στρατηγούς και λοχαγούς στη θέση εκείνων που δολοφονήθηκαν δόλια από τον Τισσαφέρνη (αξιωματικός του Μέγα Βασιλιά, Αρταξέρξη του Β'). Στη συνέλευση του στρατού το λόγο παίρνει ο Ξενοφώντας σηματοδοτώντας την περιπετειώδη επιστροφή τους από την Μικρά Ασία, την λεγόμενη «Κάθοδο των Μυρίων».

Νῦν δ' ὁπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἐστί, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. [3.2.16] ἀλλὰ ὑμᾶς καὶ **θαρραλεωτέρους** νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. τότε μὲν γὰρ **ἄπειροι ὄντες** αὐτῶν τὸ δὲ πλῆθος ἄμετρον ὀρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρώῳ φρονήματι **ἰέναι** εἰς αὐτούς· νῦν δὲ ὁπότε τέ πείραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν καὶ οὐ θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι **ὄντες** δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι **ὑμῖν** προσήκει τούτους φοβεῖσθαι;

[...] [3.2.18] *εἰ δέ τις ὑμῶν ἀθυμεῖ* ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, *ἐνθυμήθητε* ὅτι οἱ μύριοι ἵππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοί εἰσιν ἄνθρωποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν, οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες ὅ τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. [3.2.19] οὐκοῦν τῶν ἱππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματός ἐσμεν· οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμανται φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ γῆς βεβηκότες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἦν τις προσή, πολὺ δὲ μᾶλλον ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. ἐνὶ δὲ μόνῳ προέχουσιν οἱ ἵππεῖς ἡμᾶς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἢ ἡμῖν.

Λεξιλόγιο:

δήπου: αναμφίβολα, βεβαίως

δέχομαι + αιτιατική προσώπου: αντιμετωπίζω κάποιον επιτιθέμενο, αντιστέκομαι σε κάποιον εχθρό

δηχθεὶς (< δάκνομαι): ἀπὸ δάγκωμα

λακτισθεὶς: ἀπὸ κλωτσιά

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να μεταφραστεί στα Νέα Ελληνικά η περίοδος: «Νῦν δ' ὀπότε ...τούτους φοβεῖσθαι;»
Μονάδες 10

B. Ποια επιχειρήματα επιστρατεύει ο Ξενοφώντας, για να αποδείξει πως δεν χρειάζεται να φοβούνται οι στρατιώτες το ιππικό των αντιπάλων;
Μονάδες 10

Γ. α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

ἀμείνονας: τον ίδιο τύπο στον υπερθετικό βαθμό

πλήθος: την δοτική πληθυντικού

τί: την αιτιατική πληθυντικού του αρσενικού γένους

πολλοί: την αιτιατική ενικού του ουδέτερου γένους στον συγκριτικό βαθμό

ἄνδρες: την κλητική ενικού

Μονάδες 5

β. ὀρῶντες, ἔτολμήσατε, ἀπέθανεν, φοβούμενοι, καταπεσεῖν. Να γραφούν τα απαρέμφατα των συνηρημένων χρόνων των παραπάνω ρημάτων στην ίδια φωνή.

Μονάδες 5

Δ. α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων: **εἶναι** (το πρώτο του κειμένου), **θαρραλεωτέρους**, **ιέναι**, **ὄντες** (το δεύτερο του κειμένου), **ὕμῖν**.

Μονάδες 5

β. ἄπειροι ὄντες: Να αναγνωριστεί το είδος της μετοχής (μονάδα 1) και να αναλυθεί στην αντίστοιχη δευτερεύουσα (μονάδα 1)

Μονάδες 2

γ. εἰ δέ τις ὑμῶν ἀθυμεῖ... ἐνθυμήθητε. Να μετασχηματιστεί ο υποθετικός λόγος, ώστε να εκφράζει την αόριστη επανάληψη στο παρόν-μέλλον.

Μονάδες 3

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!

**ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:
ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΑ**